

Цимбал Петро Васильович,

проректор з наукової роботи Університету державної фіскальної служби України, доктор юридичних наук, професор;

Влад Вадим Федорович,

аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики Університет державної фіскальної служби України

ОСНОВНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ РИСИ ОСОБИ, ЯКА ЗДІЙСНЮЄ ВТЕЧУ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Одним з найважливіших елементів криміналістичної характеристики є дані про особу злочинця. Проблема особи злочинця в кримінології існує з моменту зародження цієї науки, оскільки без наукового знання про тих, хто вчиняє злочини, неможливо ефективно боротися зі злочинністю.

До числа пенітенціарних злочинців Н.Г. Шурухнов відносить осіб, які в період відбування покарання у виправних установах вчиняють злочини [1, с. 74]. Комплексного вивчення проблем, пов'язаних з особою засудженого, який скоїв злочин у виправній установі, в рамках криміналістичного вчення про особу злочинця не приділялося достатньо уваги. Потреба в даній інформації диктується необхідністю висунення версій, планування процесу розслідування, збору доказів, обрання найбільш ефективної тактики та організації розслідування. Особа пенітенціарного злочинця проявляється головним чином через «почерк» злочинця, в певних способах і прийомах вчинення злочину, відомості про яких можуть бути встановлені за допомогою слідів, що відображають кримінальну зрілість і «професійні» навички злочинця [2, с. 30].

Особа злочинця досліджується головним чином для того, щоб зрозуміти природу, причини та механізми злочинної поведінки, увага до особистості засудженого продиктована двома обставинами: для визначення шляхів і засобів ефективного виховного впливу на злочинця та для недопущення вчинення ним нових злочинів, в тому числі в період відбування покарання.

Особі злочинця притаманна система ознак, властивостей, рис, які визначають її як людину, що вчинила злочин. Вітчизняні кримінологи поділяють ці ознаки на такі основні групи: 1) соціально-демографічні; 2) кримінально-правові; 3) соціальні ролі й статуси; 4) риси правової та моральної свідомості; 5) соціально-психологічні

характеристики [3]. Проте, деякі науковці включають в ознаки особи злочинця також і фізичні (біологічні) риси [4, с. 280].

1. Соціально-демографічні характеристики особи злочинця: стать; вік; освіта; матеріальні умови; рід занять; сімейний стан; соціальний стан; спеціальність; соціальні ролі та статуси; місце проживання; наявність громадянства.

2. Соціальна роль та статус особи (в тому числі у злочинному світі): в політичній сфері; в сфері суспільних відносин; у виробничій; у сімейно-побутовій; характерні особливості дозвілля; статус в місці позбавлення волі; роль та значення в злочинному світі.

3. Моральні, етичні та психологічні властивості ув'язненого, стан його здоров'я: відношення злочинця до культурних, релігійних та соціальних цінностей суспільства; особисте відношення до громадянського обов'язку особистості; політичні, релігійні, спортивні настанови, захоплення; погляди, ставлення до моральних та правових норм; вживання наркотичних, психотропних речовин або алкогольних напоїв; зайняття окремими видами спорту.

4. Кримінально-правові: категорія вчиненого злочину; мотив та мета якими керувався під час скоєння злочину; форма вини; обтяжуючі обставини при скоєнні злочину; роль злочинця під час скоєння кримінального правопорушення; наявність попередніх судимостей та їх характеристика; тяжкість вчиненого кримінального правопорушення; попередня змова при вчені кримінального правопорушення.

5. Психічні властивості: ступінь розвитку інтелекту; звички; психіко-емоційні процеси організму засудженого; потреби. Наприклад, особи хворі на алкоголізм, психопатією, захворюваннями центральної нервової системи.

6. Фізичні (біологічні) особливості: Принциповим для кримінології, для правильного розуміння біологічної сутності в людині, є те, що біологічні особливості впливають на поведінку людини, в тому числі злочинну. В даному випадку необхідно враховувати те, що біологічний розвиток індивідуума є складною взаємодією трьох груп факторів: генетичних (спадкових), екологічних (вплив зовнішнього середовища) та індивідуальних, які є продуктом взаємодії названих чинників. Генетика довела, що придбані за життя ознаки успадковувати неможливо, однак це не означає, що при вивченні причин конкретного злочину слід уникати всього, що відноситься до біологічної структури особистості злочинця. Не можна заперечувати, що людина не тільки соціальна, а й біологічна істота. У

її поведінці, в тому числі і злочинній, завжди мають місце не тільки соціальні, а й біологічні елементи.

Отже, в нашому дослідженні ми виділяємо шість основних кримінологічних рис втікача з місць позбавлення волі, до яких відносимо: соціально-демографічні; соціальна роль та статус особи; моральні, етичні та психологічні; кримінально-правові; психічні властивості; фізичні (біологічні) особливості.

Список використаних джерел

1. Шурухнов Н.Г. Личность пенитенциарного преступника. Социологические исследования. 1993. № 3. С. 74–83.
2. Особенности расследования побегов из мест лишения свободы: учеб. пособие / [А.В. Акчурин и др.]. Рязань, 2010. 153 с.
3. Іванов Ю.Ф., Джужа О.М. Кримінологія. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/70/11/>.
4. Криминология: учебник для юридических вузов / Под общ. ред. проф. А.И. Долговой. М.: ИНФРА-М – НОРМА, 1997. 784 с.